

preko načina pripremanja i izlaganja hutbi, tehnika čitanja, pravljenja i pohranjivanja bilješki, organizacije vremena, načina ispravljanja grešaka kod džematlija, pa sve do savjeta vezanih za porodični život imama, uređenje prostora za rad, džamijskog harema, greblja, ljetopisa i općenito pragmatičnih savjeta kako postupiti u različitim situacijama u kojima se imam može naći.

Ilustracije radi, citirat ćemo samo dva kratka, karakteristična primjera:

“U slučaju da si oklevetan, ako si kriv – odmah se popravi, ako nisi kriv – otkloni povode kleveti i budi oprezniji. Džematlije neka misle šta god hoće! Kad si javno oklevetan, smiješ se javno i braniti (ali ne zloupotrebljavaj u tu svrhu minber). Na sitnice se ne isplati ni osvrutati. Najbolja odbrana je ipak – neporočnost. Dogodi li se da su klevete i ogovaranja općeniti i trajni te je tvoj ugled ozbiljno ugrožen, zamoli nadležne za premještaj.”

Ili:

“Hatib ne smije smetnuti s uma da je u našim uvjetima života petak radni dan i da veliki broj prisutnih moraju napustiti radno mjesto kako bi klanjali džumu. S pravom su nestrpljivi, jer se žure vratiti na radno mjesto. Njihovo strpljenje i razumijevanje njihovih nadređenih ne treba stavljati na kušnju predugim vazom, koji, ma kako kvalitetan bio, u takvim okolnostima ne nadahnjuje, nego iritira. Praktično je pridržavati se savjeta da hatib silazi sa mimbere najkasnije u 12:30 u zimskom, a u 13:30 u ljetnom računanju vremena. Na taj način ćemo, bez sumnje, omasoviti džume i povećati željene efekte hutbe.“

Kada bi, u skladu sa trendovima današnjeg, marketingu podređenog, komercijalnog izdavaštva, knjizi trebalo dati objašnjavajući podnaslov,

na naslovnoj strani bi pisalo: “Sve što želite znati o imamet, a nemate koga pitati”.

Zanimljivo je da, unatoč pragmatičnosti, autor nije pao u zamku banaliziranja, “popovanja” i rigidnog nabiranja prostih formula i obrazaca ponašanja i gotovih recepata koji se mehanički preslikavaju u praksi. On nudi rješenja, ali ta su rješenja uvijek otvorena i interaktivna, i traže angažman svih sudionika u procesu koji se opisuje.

Upravo ta otvorenost daje knjizi opći karakter i univerzalni značaj. Ne odnose se sve poruke “Imama” samo na imame, nego na svakog vjernika u njegovom domenu. Imam ne nudi informaciju, nego znanje upravljanju sobom i drugima i o uređenju zdravih odnosa među ljudima. Zato će “Imam”, u to čvrsto vjerujem, naći širok krug zahvalnih čitalaca i izvan svoje primarne ciljne grupe. Tema je složena, a djelo obimno, ali bez obzira na to, njeni čitaoci, nijednog trenutka neće izgubiti povjerenje u autora i njegovu odlučnost da ih strpljivo vodi do na početku zacrtanog cilja.

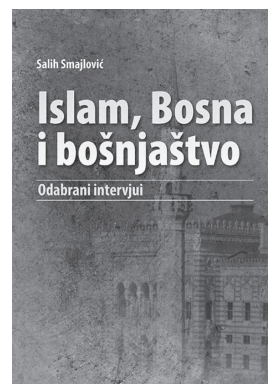
Čitanje “Imama”, bez sumnje, omogućit će prepoznavanje sebe i drugih. Ne treba zaboraviti da je važnije prepoznati sebe. “Imam” nije vaga na kojoj treba mjeriti tuđe nedostatke, nego ogledalo u kojem se svaki imam pa i svaki džematlija može i treba ogledati i samjeravati. Standardi su postavljeni dosta visoko, i taj odraz nam se možda neće svidjeti, ali, rekao bi profesor Salihspahić, realna slika o svome “ja” i islamskoj zajednici predstavlja početak svake pozitivne promjene pojedinca i društva.

Dozvolite mi da ovaj prikaz knjige zaključim sa dvije misli.

Prvo, ideja i poruka “Imama” je sljedeća: Imamet je misija koja se živi i vještina koja se uči.

Drugo, u duhu Igoove izreke citirane na početku teksta: “Imam”, to su uspravljena ramena profesora Salihspahića na koja uvijek možemo stati kako bismo vidjeli bolje i dalje.

Dženan Handžić

Hronika jednog dijela Preporodovog pređenog puta

(Salih Smajlović, *Islam, Bosna i Bošnjaštvo – odabrani intervjui*, El-Kalem, Sarajevo, 2015.)

Novonastale prilike u Bosni i Hercegovini nakon 1878 godine kada su Bošnjaci kao politički narod marginalizirani, fizički i ekonomski uništavani, kulturno nipodaštavani i vjerski satanizirani kao azijsko-islamski relikv u Evropi (A.Isaković), rezultirale su nakon tzv. Velikog rata političkom situacijom da je ovaj narod kao jedan od rijetkih u evropskim prostorima ostao bez nacionalnih institucija sa anacionalnim političkim poltronskim elitama i sa svekolikom presijom nad njegovom inteligencijom, bez stvarnih prava na nacionalno ime, jezik, društvene običaje i nesmetanu vjersku praksu. Čitavo to vrijeme bošnjačko-muslimanskoj inteligenciji i cjelokupnoj njihovoj društvenoj zajednici sistematski je naturan osjećaj krivnje zbog povijesne, kulturne i religijske povezanosti sa arapsko-islamskim svijetom kao jednim od konstitutivnih elemenata koji su participirali u oblikovanju njihovog identiteta.

U takvim okolnostima čak je i orijentalistika kao nauka koja treba da se bavi svim aspektima islamskog Orijenta snažno kontaminirana ideologijom koja, prema analiza čuvenog znanstvenika Edwarda Saïda, orijentalizam pretvara u opasnu ideologiju koja već duži period na perfidan način producira tenzije između dva kulturna kruga, kreirajući njihovu različitost do stupnja

kulturno-civilizacijskog sukoba. U stvari orijentalizam kao ideologija promatra orijentalno-islamski svijet kao vlastiti objekt i kao predmet svoje hegemonijske ekspertize, u kulturalnom smislu poput leša za seciranje. Pri tome vrijednosti jedne kulture orijentalizam diferencira od vrijednosti druge kulture, potirući vrijednosti one druge, s težnjom za stvaranjem kulturne imperije na ruševinama drugih kulturnih vrijednosti (E. Duraković). Čak se pokazalo da je znatan dio savremenih tzv. bliskoistočnih studija na Zapadu u funkciji navođenja ideoloških, političkih i prvenstveno ekonomskih mehanizama na potčinjavanje toga svijeta kao Drugog – sopstvenim interesima i potrebama.

Djelujući u ovakvim okvirima, a posebno kao izraz ideologije nacionalizama obnovljenih balkanskih država, sa mitskom svijesću o njihovoj mesijanskoj ulozi i obnovi svojih srednjovjekovnih vladavina, preovlađujući orijentalizam na prostorima Balkana kao rubnom prostoru islama, djelovao je na način da sva pitanja iz kompleksa orijentalno-islamskog diskursa tretira primarno kao onog drugačijeg, tj. suštinski inferiornog, kao svijet koji nije sposoban artikulirati svijest o sebi samome nego mu ona kao polusvijetu mora biti unesena izvana. Svakako da je srpska nacionalna ideologija i srpska orijentalistika koja je bila dominantna i u Sarajevu, u svemu tome imala ključnu ulogu, potencirajući različitost između evropsko-kršćanskog i orijentalno-islamskog kao totalnu i trajnu nepomirljivost koja mora završiti u nepomirljivom sukobu. Tako je srpska orijentalistika, kako je dokumentovano pokazao američki istraživač Norman Cigar, pripremala i ideološku platformu za agresiju i genocid u Bosni i Hercegovini. A do kojih granica se sve do agresije nad BiH 1992. godine, razvijao sarajevski autoorijentalistički kompleks kao ostrašćena ideologija negativiteta, svjedoči i predgovor u prvom izdanju prijevoda Kur'ana, Besima Korkuta na bosanski jezik, gdje je u predgovoru za taj prijevod sarajevski orijentalist

Sulejman Grozdanić nedvosmisleno napisao da je Kur'an Muhamedovo djelo a ne Božja objava. (U to vrijeme npr. na Odsjek za orijentalistiku Filozofskog fakulteta u Sarajevu nisu se ni pod kojim uslovima mogli upisati svršenci Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu, iako se jedino u toj školi izučavao arapski jezik, a mogli su se u isto vrijeme upisati na studij orijentalistike u Beogradu i Prištini.)

U ovako kontekstualiziranom okviru, u posljednjem, turbulentnom i prijelomnom stoljeću za Bosnu i Hercegovinu i njene narode važnu ulogu imali su listovi, novine, časopisi i svekolika štampana produkcija, kao izraz i svjedočenje prilika kroz koje su prolazili. Među njima su istaknuto mjesto imali posebno od 1933. godine islamski časopis Glasnik, te od septembra 1970. godine – list Preporod. Važno svjedočanstvo o djelovanju Preporoda i svojevrzni profil njegovog angažmana oslikava se u rukopisu knjige "Islam, Bosna i Bošnjastvo – njihovi prioriteti", autora Salih Smajlovića, gdje su sabrana 93 intervjua koje je autor, u dvadesetogodišnjem periodu od 1994. do 2014. godine, objavio na stranicama lista Preporod.

Salih Smajlović je do sada objavio dvije knjige: "S Bošnjacima diljem svijeta" i "Kad bi kosti mogli govoriti", koja je 2011. godine doživjela dva izdanja. Školovanje Salih Smajlovića odvijalo se u Gazi Husrev-begovoj medresi u Sarajevu i na Odsjeku orijentalne filologije Filozofskog fakulteta u Beogradu, a njegov radni angažman odvijao se unutar institucija Islamske zajednice. Profesionalnim novinarstvom Salih Smajlović se bavi od 1980. godine, prvenstveno kao novinar lista Preporod, kao član redakcije, a u periodu od 1985. do 1989. godine obavljao je i funkciju glavnog i odgovornog urednika tog lista. Ovaj svojevrzni presjek dvadesetogodišnjeg novinarskog angažmana autora, moglo bi se reći da na određen način, kroz odabrane intervjue bošnjačkih intelektualaca, alima i djelatnika – podsjeća na vrijednosti aktiviteta lista Preporod, ali i na stanje uslova života

muslimana na ovim prostorima u tom vremenu i šire društvene zajednice.

Sadržaj knjige autor je vrlo osmišljeno strukturirao u šesnaest tematskih poglavlja. Glavna zajednička nit koja se provlači kroz sve intervjue u ovoj knjizi mogla bi se označiti kao prioritarna briga sagovornika za očuvanje islama i njegovog sistema vrijednosti na ovim prostorima, očuvanje države Bosne i Hercegovine kao političkog okvira opstanka i sigurnosti svih njezinih građana te opstanak i prosperitet bošnjačkog naroda kao političkog subjekta i autohtonog evropskog naroda na prostorima Balkana.

Prvo poglavlje knjige naslovljeno kao "Naši alimi tradicionalne orijentacije" sadrži intervjue sa hafizom Halidom Hadžimulićem, hafizom Kamilom Silajdžićem, dr. Sulejmanom Mašovićem i Mehmedalijom Hadžićem. Prvi intervjue u knjizi S. Smajlović je kreirao sa hafizom Halidom Hadžimulićem dugogodišnjim imamom Careve džamije u Sarajevu, u oktobru 1994. godine, povodom izuzetnog jubileja, proučene hiljadite hutbe ovog hafiza i eminentnog alima sa mimbera iste džamije, u vremenu od 1967. do 1994. godine. Hafiz Hadžimulić je i prije ovog perioda održao dosta hutbi a i nakon tog jubileja, jer je poživio do 2011. godine. Zanimljivo je da je Hadžimulić, jedan od rijetkih hatiba koji je sve svoje hutbe pret hodno napisao, pa ih zatim pročitao sa mimbera. Naravno da je to činio u tim "olovnim vremenima" iz opreza da mu se ne montira politički proces zbog izgovorenih vjerskih poruka "jer je tadašnji ateistički režim budno pratio što se govori sa mimbera Careve džamije". Pri tom je itekako morao voditi računa o načinu izražavanja u svojim hutbama budno "birajući riječi, s kojima ću izraziti misao da me moji protivnici i uhode, ne bi mogli zakačiti ni za jednu riječ koja bi me koštala slobode". Ovaj prenatraglašeni oprez hafiza Hadžimulića proizilazio je iz pouke o tragičnim sudbinama ili zatvorskim stradanjima većine iz plejade čuvenih alima između dva rata (Mehmeda Handžića, Muhameda

Pandže, Kasima Dobrače, Ibrahima Trebinjca, Kasima Hadžića i mnogih drugih) tako da je on jedan od rijetkih alima sa velikim ugledom i neokrnjenim integritetom koji je, premda šikaniran i društveno marginaliziran, izbjegao ozbiljniju represiju režima. Sve hutbe hafiza Hadžimulića održane u Caravoj džamiji su sačuvane, a dvadeset četiri su štampane u Glasniku IZ u razdoblju od 1976. do 1982. godine.

Premda više nego oprezan, hafiz Hadžimulić se u tri navrata našao u opasnosti da izgubi službu, jer je iz osjećaja dužnosti istupio otvorenu u odbranu islama i muslimana. Jedna od takvih situacija je bila 1979. godine kada je u listu Oslobođenje izlazio feljton pod nazivom "Parergon" Derviša Sušića koji je "napadao iz dana u dan naše najuglednije ljude, od kojih su mnogi bili već pod zemljom, nazivajući ih ratnim zločincima i izdajicama svog naroda", a da niko od zvaničnika ondašnje Islamske zajednice "nije našao za vrijedno ili nije smio da istupi u odbranu naših čestitih i poštenih ljudi, i junaka onog vremena, koji su bili na čelu Islamske zajednice u najtežim danima našeg ratnog i poratnog stradanja". Shvativši to kao svoju dužnost da digne glas protiv falsificiranja prošlosti i uvreda prema muslimanima, hafiz Hadžimulić je na dan Bajrama, u prepunoj Carevoj džamiji u Sarajevu, sa mimbera na hutbi za džumu-namaz u prisustvu reisa Hadžiabdića, Huseina Đoze, Abdurahmana Hukića, Kasima Dobrače i drugih uglednika, pored ostalog rekao: "Svjedoci smo pisanja jednog publiciste, u dnevnoj štampi, protiv naše uleme i protiv našeg ranijeg vodstva. Smatramo da je to pisanje uvreda i za sve nas koji danas živimo. Jer naši stari i naša ulema, kad je bilo najteže i najopasnije, u poznatim rezolucijama, osudili su nedjela okupatora i otvoreno se potpisali na tim dokumentima. Sada na žalost ti se dokumenti omalovažavaju. A naši intelektualci, naša muslimanska štampa i naše vodstvo šute. Pa ko će nas onda braniti?..."

Interesantan je podatak da je krajem iste godine zbog objavljivanja reakcije na isti feljton Derviša Sušića i redakcija lista Preporod bila raspuštena.

Intervju sa Mehmedalijom Hadžićem glavnim urednikom Glasnika, savjetnikom reis-ul-uleme za šerijatska pitanja i bivšim ambasadorom BiH u Saudi Arabiji, Salih Smajlović je objavio septembra 2010. godine, pred jubilej – četrdeset godina izlazenja Preporoda, čiji je Hadžić bio dugogodišnji novinar, a u dva navrata bio angažiran u redakciji Preporoda. Koncizna poruka ovog razgovora sa M. Hadžićem je da se kroz čitanje i razaznavanje sudbine Preporoda može čitati naša sudbina, i kao bosanskih muslimana i kao Bošnjaka i kao Bosanaca, pojedinačnu i kolektivnu.

Među vrlo poticajnim razmišljanjima i podsjećanjima Hadžića su ona, da se u relativno čestim promjenama i smjenama u redakciji Preporoda može prepoznati i dio bošnjačkog nedefiniranog mentaliteta, o čemu svjedoče brojevi Preporoda koji su prethodili tim smjenama, ili oni odmah nakon što se smjena dogodila – kako u smislu sadržaja nekog teksta ili saopćenja, tako i u vizuelnom pogledu. Pretjerivanja su išla dotle da je npr. umjesto zelene boje koja je od početka bila Preporodova prepoznatljiva boja, određeni broj bio odštampan u crvenoj ili pak žutoj boji, ili se u samom nazivu lista mijenjao ustaljeni oblik slova i sl. Time je slata određena poruka faktorima izvan islamske zajednice "onima koji su najčešće putem nas samih upravljali nad nama", što je svojevrsna potvrda da je historijsko trajanje muslimana na ovim prostorima, Bošnjaka i Bosanaca, stalno trpljenje nesreće, stradanje i muke u svakom naraštaju. Zanimljivo je i Hadžićevo zapažanje da unutar organizacijskih sistema koji nisu rezultat kolektivne svijesti i takvog legitimiteta, nisu moguće ni saglasnosti ni odgovornosti prema određenom principu, jer su legitimitet i načelo direktno ili indirektno nametnuti izvana, pa tako i status pojedinaca ne ovisi o njihovom zalaganju za opće

dobro zajednice, nego se ti pojedinci permanentno sukobljavaju u očekivanju odluka izvanjskih faktora tog porotka. A izvanjski faktori svoje odluke sprovode davanjem ili oduzimanjem moći pojedincima ili grupama koje preferiraju u skladu sa svojim interesima, koji nikada nisu bili identični sa stvarnim interesima našeg naroda. Tako uspostavljeni sistemi i organizacije kreiraju stanje u kome se niko ni prema kome ne osjeća sigurnim, jer je neizvjesno kada će ko biti okrenut protiv drugog. Ovako teško stanje, uz određene korekcije i transformacije traje u nas stotinama godina i još mu se na žalost ne nazire kraj.

Drugo poglavlje knjige Saliha Smajlovića označeno je naslovom "Muftije" i sadrži intervju sa muftijama: tuzlanskim – huseinom ef. Kavazovićem, sarajevskim – Huseinom ef. Smajićem, zagrebačkim – Ševkom ef. Omerbašićem, banjalučkim – Edhemom ef. Čamdžićem i travničkim – Nusretom ef. Abdibegovićem.

Razgovor za Preporod vođen je sa muftijom Husein ef. Kavazovićem u januaru 1999. godine – o stanju, aktivnostima i problemima Muftijstva tuzlanskog, gdje živi najviše Bošnjaka u BiH. Muftija Kavazović je podcrtao da je porasla vjerska svijest na ovom prostoru, što je imalo za posljedicu da se iskazala potreba za formiranjem određenih institucija. Zato je obnovljen rad Behrem-begove medrese, obnovljeno izlaženje lista Hikmet, a Muftijstvo dobilo neophodan zamah u radu. Poduzeto je prestrukturiranje gradskih džemata gdje je stvoreno preko pedeset novih, a pristupilo se izgradnji vjerskih objekata u gradskim mahalama, jer je bio evidentan problem vjerskih objekata u urbanom djelu Tuzle, gdje skoro dvije stotine godina nije sagrađen ni jedan vjerski objekat, već su svi postojeći bili iz osmanskog perioda. Muftija Kavazović je ukazao i na težak položaj malog broja preostalih muslimana u Bijeljini koji su na različite načine diskriminirani i kojima su onemogućene vjerske slobode, te da jedino imaju pravo da umru i da im se klanja dženaza.

Muftija Kavazović je 2012. godine izabran za reis-ul-ulemu, a i prilike su se umnogome promijenile na prostoru tuzlanskog muftijstva.

U trećem poglavlju knjige, pod nazivom Naši alimi sufijske orijentacije, Salih Smajlović je prezentirao razgovore sa Mustafom ef. Čolićem, Salih ef. Ibriševićem, Halil ef. Brziom i Sead ef. Halilagićem.

Četvrto poglavlje knjige sa naslovom: Dekani, profesori fakulteta, doktoranti i magistranti – relativno je najobimnije poglavlje i sadrži šesnaest intervjua, od onih sa dr. Ismetom Bušatlićem, dr. Omerom Nakičevićem, dr. Ismetom Dautbašićem, dr. Fadilom Fazlićem, i dr. Mustafom Jahićem, do onih sa dr. Almirom Fatićem, mr. Muharemom Omerdićem, mr. Mustafom Prljačom i dr.

Razgovor sa dr. Ismetom Bušatlićem, dekanom Fakulteta islamskih nauka u više mandata i profesorom ovog fakulteta vođen je u februaru 2000. godine povodom njegove odbrane doktorske disertacije na madridskom Univerzitetu Complutense na temu “Špansko-arapska djela u Bosni i njihov uticaj na njen vjerski i intelektualni razvoj”. Pojašnjavajući okolnosti usljed kojih se našao u prilici da se naučno usavrši na španskim učilištima, dr. Bušatlić osvjetljava i činioce koji su uticali na njegov intelektualni profil i interesovanja, te ističe da ga je Salih ef. Trako uveo u svijet rukopisa, Abdurahman Nametak u Alhamijado književnost, Hifzija Hasandedić u kulturno nasljeđe, Fejzulah ef. Hadžibajrić u tesavvuf, Mehmed Mujezinović u tajne epigrafike, dr. Muhamed Hadžijahić u povijest Bosne, hafiz Mahmud Traljić u bogatstvo pisane riječi, a dr. Ahmed Smajlović u svijet publicistike. Na osnovu višegodišnjeg boravka u Španiji, sopstvenih uvida, naučnih i kulturoloških, dr. Bušatlić ističe da je u Španiji ostalo neizbrisivo svjedočanstvo šta čovjek može, zna i umije napraviti slijedeći Božju uputu. Veličanstvena zdanja, vrhunska umjetnost, biser riječi i bogatstvo ideja. Sve to samo u onome što je odolilo zubu vremena i zloći čovjeka, koji je bjescio i na ovim prostorima.

Šesto poglavlje knjige nosi naziv – Glavni imami, a sadrži intervjue sa deset glavnih imama: Amir ef. Karićem, Tajib ef. Pašanbegovićem, Idriz ef. Karamanom, Mustafa ef. Klancom, Jasmin ef. Bekrićem, mr. Ferid ef. Dautovićem, Vehid ef. Arnautom, Ermin ef. Vučkićem, Elvir ef. Hadžićem i Enes ef. Hadžićem.

Sedmo i osmo poglavlje knjige označeni su kao: Imami borci i Imami džemata i mladi hafizi, a čine ih deset intervjua.

Deveto poglavlje knjige naznačeno je kao Historija, a sadrži razgovore sa nekim od vrlo uglednih znanstvenika iz ove oblasti, kao što su Mustafa Čeman – najznačajniji bošnjački bibliograf, Hifzija Hasandedić – nezaobilazni autor za kulturno nasljeđe, dr. Husnija Kamberović – jedan od najznačajnijih historičara srednje generacije u Bosni i Hercegovini, te dr. Hasan Balić.

Deseto poglavlje knjige sa nazivom – Medrese, tretira razgovor sa prof. Zijadom Ljevakovićem, dugogodišnjim direktorom Gazi Husrevbegove medrese u Sarajevu, najstarije obrazovne institucije na Balkanu, osnovane 1537. godine i sa Vahid ef. Fazlovićem, direktorom Behrambegove medrese u Tuzli, osnovane prije 385 godina, a koja je obnovila rad 1993. godine.

Preostalih 28 intervjua svrstani su u poglavlja: Vakuf, Politika, Književnost, Kaligrafija i bibliotekarstvo, Medžlisi i Mutevelije i mujezini.

Poglavlje sa naslovom – Književnost, posvećeno je razgovoru sa četvoricom pisaca među kojima sa pjesnikom i književnikom Husejinom Haskovićem, dobitnikom nagrade Hasan Kaimija za knjigu pjesama “Matična knjiga mrtvih”, koja je ocijenjena kao najbolje književno tesavvufskog-teološko i naučno djelo koje promiče duhovnost, tradiciju i islamske vrijednosti.

Književnik Nedžad Ibrišimović je 2006. godine bio dobitnik nagrade Hasan Kaimija, kada je sa njime za list Preporod razgovarao novinar Salih Smajlović, kome je pisac, pored ostalog rekao, da nagradu prihvata kao

selam od Hasana Kaimije, koji je dugo putovao kroz vrijeme, a o njegovoj nominaciji za Nobelovu nagradu koju su pokrenuli Društvo izdavača i Društvo pisaca BiH, Ibrišimović je rekao da je to ogromna satisfakcija kako za njega lično kao pisca, tako i za Bosnu i Hercegovinu i njene književnike.

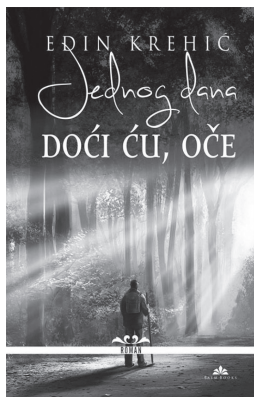
Dobitnik nagrade Hasan Kaimija bio je i književnik Isnam Taljić za roman “Tajna knjiga Endelusa”, o čemu je sa piscem za list Preporod vodio razgovor S. Smajlović u junu 2007. godine. Književnik Taljić je inače jedan od najplodnijih i najautentičnijih pisaca Bosne, za koga je Endelus izgubljeni džennet na zemlji, a o književnom vrednovanju i sistemu vrijednosti u stvaralaštvu kod nas ističe da je Bošnjaku danas teže biti nagrađen u Bosni nego u doba komunizma, što predstavlja bolno pitanje stanja svijesti bošnjačkog intelektualizma, ili neke vrste autošovinizma. “Bošnjaci u žirijima odnose se prema “svojima” s podozrenjem, zavišću i strahom da im ne bi bile preotete privilegije kojih su se domogli te se plašeći da im ne bi bilo zamjereno što su se usudili nagraditi sunarodnika koji zagovara Bosnu i bošnjaštvo, koji ne krije da je musliman i ne govori ružno o Bošnjacima u dijaspori...”

Autor knjige je u oktobru 2002. godine intervjuirao i dr. Šemsu Tucakovića, dugogodišnjeg novinara i profesora žurnalistike na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu, koji je o tome koliko je kod nas novinarstvo objektivno i neovisno, između ostalog, rekao da u BiH takvo novinarstvo ne postoji i da je većina medija dirigovana iz odgovarajućih centara moći, ekonomske, političke, obavještajne ili bilo koje druge prirode. “Čitav je niz slučajeva koje su u posljednje vrijeme iskonstruisali mediji na zahtjev odgovarajućih faktora. Pojedina glasila su postali instrumenti preko kojih se provodi određena politika u odnosu na Bosnu i Hercegovinu, na bošnjački narod i na islam kao religiju. Neki zapadnoevropskih mediji kao i mediji u

Sarajevu nastoje stvoriti što tamniju sliku kako pripadnika islama tako i bošnjačkog naroda. Ovo se nastoji dokazati i kroz afere, kroz navodne aktivnosti osoba bošnjačkog naroda koji su svi odreda sumnjivi, skloni nečasnim djelima i aktivnostima koje su opasne po demokratski Zapad, itd. Niko ne analizira kolike su štete nanese tim aferama, koje su iskonstruisali pojedini mediji. Kolika je šteta nanese ljudima, narodu Bosne i Hercegovine, pa i pripadnicima islama u našoj državi". Ova slika iz 2002. godine danas je u tom pogledu još daleko gora, crnija i zlokobnija.

Odslikavajući vrijeme najburnijih događaja vezanih za borbu Bošnjaka za opstanak u posljednjih stotinu godina i njihov napor da artikuliraju svoj identitet, kulturno naslijeđe, sopstveni sistem vrijednosti i svoje djelovanje u dobu suvremenosti, bošnjački intelektualci i djelatnici kao sagovornici novinara Salih Smajlovića u svojevrsnom dvadesetogodišnjem publicističkom registru, na stranicama lista Preporod, poslužili su kao sjajna građa autoru da stavi u korice knjige "Islam, Bosna i bošnjaštvo – njihovi prioriteti", relevantno svjedočanstvo o prilikama, akterima i zbivanjima prelomnog doba za jedan autohtoni evropski narod – Bošnjake, restituiranje višestoljetne države Bosne i drame opstanka univerzalnih vrijednosti pred nasrtajem destrukcije. Strpljivo, samozatajno i predano vršeci svoje novinarske zadatke više od tri decenije, Salih Smajlović je na najbolji način potvrdio Bašeskijino zapažanje, da *ono što je zapisano ostaje za budućnost*, te je samo dio tog svog ispisanog mozaika smjestio u korice ove knjige, čiji sadržaj nastavlja svoj samostalni život i trajanje. Autor knjige zaslužuje sve pohvale za selekciju građe, njezino strukturiranje kroz pregledna poglavlja i znalačko oblikovanje cjeline knjige sa relevantnim porukama, čineći je istinski aktuelnim i bitnim dijelom kolektivne memorije svog naroda i svoje zemlje.

Safet Halilović

Suočavanje sa usudom Bosne

(Edin Krehić, *Jednog dana doći ću oče*, Sarajevo, Palm books, 2015.)

Roman "Jednog dana doći ću, oče", sarajevskog novinara i publiciste, Edina Krehića predstavlja pravu književnu zakusku za sve ljubitelje rasterećenog, ali brutalno realnog štiva napisanog u razgovijetnom i pitkom stilu koji pokriva historijski kontekst i kretanja u Bosni i Hercegovini s kraja 19. i cijelim tokom 20. stoljeća.

Krehić je priču o teškom usudu Bosne, odnosno njenog najbrojnijeg naroda Bošnjaka, smjestio i kontekstualizirao kroz praćenje tradicionalne bošnjačke porodice iz srednjovjekovnog grada Prusca. Uvodna prologomena priče uokvirena je u tradicionalnu islamsku duhovnost i kulturu. Kroz legendu o Ajvaz dedinoj teškoći potrage za vodom, Krehić neprimjetno i, da kažemo, možda i nesvjesno otvara supstancijalna pitanja potrage za životom i preživljavanjem naroda, bosanskih muslimana koji je kroz svoju povijest bio i ostao najzapadniji muslimanski narod (sed-i-islam), branik velike islamske države, Osmanskog carstva, koja se raspala upravo u vrijeme kada se otvara radnja romana "Jednog dana doći ću, oče".

No, Krehićev roman nije samo priča o Bošnjacima. On na veoma lagodan način oslikava historijske prilike svih naroda Bosne, i Srba – pravoslavaca i Hrvata – katolika, te stoljećima čuvanu toleranciju i poštovanje koji su odlika Bosne, ali, isto tako, i teška vremena i nastupe

geopolitičkih promjena i kataklizme kroz koje su narodi Bosne prolazili.

Roman "Jednog dana doći ću, oče" ili "Ajaz" (kako je bilo jedno od zamišljenih imena ovog romana) kolikogod je napisan lahkim i jasnim stilom, ustvari, predstavlja jednu pretešku tematiku. Sudbina jednog naroda koju je Krehić oslikao kroz četiri generacije porodice Prušćak, od Latifa koji se borio u 1. svjetskom ratu, preko njegovog sina Mujage do Ajasa i na koncu Enesa.

Ustvari, glavni junaci Krehićevog romana su društveno-političke epohe čija je smjena nagla i eruptivna – kako to kroz prijelome, sekvence i slike romana vjerno oslikava. Ono što je interesantno primjetiti u Krehićevom romanu jeste: iako su ideologije svuda prisutne, one su ustvari odrednice ovih pomenutih epoha – Krehić u romanu majstorskim spisalačkim genijem taj ideologijama nabijeni kontekst (dakle, unatoč burnom prilivu ideologija i svjetonazora) – vješto izbjegava.

A kako je to moguće učiniti? Dakle, imamo burnu, pretešku historiju. Čak se i radnja ovog romana zasniva na istinitim likovima i događajima – a imamo jednu priču koja je topla, ljudska, emotivna, prisna – koja ustvari zaobilazi taj sveprisutni ideološki naboj. Pa upravo je ovdje Edin Krehić iskoristio tu glavnu pregradu koja roman, ustvari, i izdvaja kao književnu vrstu i odvaja ga od historije ili historiografije. A to je ta fikcija – mašta, kreativna spisalačka sposobnost kojom nam autor pokušava prenijeti one stvari koje ne možemo naći u historijskim knjigama.

Umjesto tih teških pitanja i dilema koje autor izbjegava, ali u naznakama dokazuje izrazito duboku upoznatost s njihovim glavnim odlikama. Krehić priču i glavne likove svodi na obične ljude i svakodnevicu, odnosno burne prilike, u nekim momentima vjerno opisane scene rovovske borbe. Život, preživljavanje i borba za vrijednosti koje su zajedničke svima suština su ideala za kojeg se žrtvuju glavni junaci ove priče: porodica, potomstvo i sigurnost, ukratko, borba da potomka ne